

Szallágh Zsolt

Egy őszi palotakertben

Pohánka Erika Rezdülések című kötetéről

Miért nem?

Középkorú magyar prózáíró nem hajlik különféle publikációk kritikai megközelítésére: mert nem akar, mert túl sok munkába kerül; mert nem akar rosszat mondani – de jót sem akar; mert nem olvas verset; mert három verset egyvégtében még annyira sem olvas, mint egyet; mert *látatlanba* ' már régen nem ígér; mert ha nő az alany, még hírbe keverheti (*vi-ca versa – ha eddig nem tette, most ugyan miért teszi, ha eddig elzárkózott, ugyan minő empirikus közelítés készíti most ötet?*); mert más könyvébe úgy ereszkedik, mint idegen helyen, idegen kéz által készített, idegen ízlés szerint zubogtatott fürdővízbe, előbb a kisujj, azután a láb kisujja, azután az alkar érzékeny belső fala, és ha mindezek közelítenek a megszokott keverési arányhoz, még akkor is sziszeg, nyögdecselve merül, les, semmi jóra nem számít, amíg ott csapkod, szappanoz kiszolgáltatva – idegen terepen.

Miért igen;

Mert időközben megvilágosul: itt szó nincs verseskötetről, mégha formailag vitathatatlannal az is; mert a tömörítés megközelíthetetlen csodájával akadt össze, amely üvöltve követeli magának a kritikai érintés teherétélét; mert szépséges sorok hátára falvédőszövegek kerültek; mert ez egy regény, belátható korszakokkal, éles zónahatárokkal, visszamenőleg megszomorított jó napokkal; és: mert igen.

Labirintus 1.

A leírt, megfogalmazott benyomások, érzések, érzelmek, emlékek, az emlékek színe és illat – ha nem felejttem ki az olvasót, ha kiviszem elé –, olyan követelményrendszert állít

fel az alkotó számára, amelyet a legfontosabb és legmegrendítőbb érzelmek esetén sem mellőzhet, nem hagyhat figyelmen kívül.

Ez a tétel általában egy versre vonatkozik.

Kötetnyi költemény magasságában mások az alapkívánságok. Az olvasó értékrendszere – kiélesedett, összerázódott, szavai világában egyéni hangra lelt költő esetében – nem változtat érdemben, és nem is igény érdemben.

Éppen a kötet mérete jelenti azt a lehetőséget, amely hátránynak számít folyóirat-publikációkban: kitágítja a már bejárt helyszíneket, olyan bonyolult összefüggéseket is bemutathat, körbejárhat, amelyre nem ad elég időt és területet a közlés más formája.

Labirintus 2.

„Szokj, szokd csak kedves olvasó, kezd a közepén, a végén, olvasd fejre állítva, ahogyan akarod. Én a munkámat elvégeztem, te következel!” – mondja a költő, miután úgy.

Szokd a szavakat, a rendszert, a világot.

Ez költőtől nem különleges kívánság.

Ha egyszer nekilátott a térképrajzolásnak, kiterítette, vállalva az exhibicionizmus vádját, vállalva azt is, olvasói nem jutnak el a labirint magjáig, nem értenek meg mindent, de mégsem áldozta be az egyszerűsítés kedvéért kedvenc elágazásait, ez a legkevesebb: *elvárja, építkezzünk belőle egy ideig.*

Mit akarhat még?

Lehet – ha azt választja – vátesz, politikai purifikátor, nemzetféltő dalnok, kormány-szolga íródeák. A felsorolt kategóriák nem kimondottan nyerők a mai – és a tegnapi – viszonyokból eredeztethetően.

Az olvasó azt kéri, ő legyen a célpont, tegnapját és tegnapelőttjét szeretné visszakapni a (ki)választott költő segítségével.

Szerelem, hős, születés, kétely, bizonytalanság, ősök, halál.

Test, magány, vágó, természet, egek, földek, temető, teremő csendek.

Egyedüllét, érzelmek, felfokozott érzelmek, szólista reggelek szomorúsága, nyomorúságos, holnapig tartó esték bánata, folt az ebédlőasztal damasztján, önvád, hűség, hűtlenség, szex.

Palóc haiku?

Az eredeti haiku szigorú szabályok szerint épül, három sor, tizenhét szótag, rímtelen, hangsúlyos, soronként két hangsúly. A palóc haiku – ha rövid időre eltekintünk a japán haikulíra mély és goromba irodalomtörténeti meghatározástól – csak a szellemiséget vonta maga alá: természetábrázolás, természeti jelenségek szimbólummá emelése, mély filozófiai tartalom, amely bölccsé és törekennyé teszi a palóc haikut. Ezt – vélhetőleg – eleve így

gondolta Pohánka Erika. Rövidek legyenek az anyagok, tömörek, jelzesszerűek, ám ha az olvasónak van affinitása a tőle független alapigazságok és részletek – *rezdülések* – összeállításához, akkor tessék, itt ez a kötet.

Túldíszítés

Pohánka Erika nem úgy díszít túl, hogy a szavakat cifrázza, netán fölös számú szójátékot enged be rövid verseibe. Nem. A lélek nem ismeri fel, túlnövi adott lehetőségeit; a nagy, árva szív földig nyomja az anyagot; feketén ragyogó éjszakai Lánchíd ível át a megrendszabályozott, térdig érő Ipoly fölött, miközben a hidak méltóságát a víz adja meg, ha nem hömpölyög alatta megállíthatatlan áradásban a Duna, nem tudni pontosan, mire az építmény. (*nap két...; Tűz-ízű vágyálom; Az Út; Szegény-gazdagon*)

Hárfázik a szél

A kötet központjának szánt, *Hárfázik a szél* című blokk emelkedik el leginkább a test, a kielégülésre nem találó szeretetvágy általánosnak látszó józsefattilai problematikájától. Visszafogott, pontos jelzők kíséretében megjelennek az öregek, nagyszülők, a vecei vasútállomás, az apa betegsége, bendzsója. Környezetet rajzol a költő, várost jelez a szerelmesversek köré, megállítja a lebegést, helyhez köti.

A késő

Előre és hátralapozva Pohánka Erika kötetében, leggyakrabban a *késő* jut az olvasó eszébe. Mintha a történet kezdete előtt is késő volna, ha már régen vége az eseményeknek, akkor is mögötte, akkor is lemaradás.

Kár, a versek nincsenek datálva. Tudhatnánk, egy-egy költői korszakában melyik mesterhez állt közelebb, követhető volna a leszakadás, a függetlenedés. Más-más blokkokban bukkanunk Weöres hatására, Pilinszkyre a Szálikák korából, Nemes Nagy Ágnes Újholdas rövideire, de Kányádi Sándor is elősejlik. Mindez így kézenfekvő. Tanulni csak a nagyoktól érdemes, hasonlunk csak a jókhoz lehet megnyugtató. Különösen abban az esetben, ha a teremtő kéz a hatásokat egységessé, házi arculatúvá símítja.

A következő kötetre remélhetőleg nem kell ennyit várni, és bár az örökérvényű versek kortalanok, néhány kósza év nem hoz és nem visz egy vers életében, mégis könnyebb érteni őket születésük környékén, fajsúly, kor és rezgésszám szerint egymás mellé illesztve. Egy szigorúan elmúlásszagú, barna, őszi palotakert hulló leveleiből, reggeli ködéből, fáradt szirmaiból nehéz következtetni a nyár ragyogására, a tavasz lendületére, életszeretetére. (Ballasgyarmat, 1995.)